

**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՈՍՔԸ
ՈՌԻԱՍԱՏԱՆԻ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԱԴԻԲԵՋԱՆԻ ՀՈԳԵԴՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻ
ԵՌԱԿՈՂՄ ՀԱՆՐԱԴԱՐԱՆԸ**

(Մոսկվա, 13 հոկտեմբերի, 2021 թ.)

Ձերդ Սրբություն, Կիրիլ Ա. Պատրիարք Մոսկվայի եւ Համայն Ռուսիո, Հարգարժան շեյխ-ուլ-իսլամ Ալլահշուքյուր Փաշա Զադե, Կովկասի մահմեդականների վարչության նախագահ,

2017 թվականից ի վեր տեւական ժամանակ հնարավորություն չենք ունեցել հանդիպելու հոգեւոր առաջնորդների այս ձեւաչափով, որտեղ ոչ միայն արժարժվում էին դարաբաղյան հակամարտությամբ պայմանավորված մեր ժողովուրդների կյանքում առաջ եկած խնդիրները, այլեւ ուղիներ էին որոնվում դրանց հաղթահարման, մթնոլորտի լիցքաթափման եւ կայունացման՝ հանուն տարածաշրջանում խաղաղության եւ անվտանգության հաստատման: Այս առիթով Մեր երախտագիտությունն ենք հայտնում մեր սիրեցյալ եղբորը՝ Մոսկվայի եւ Համայն Ռուսիո Պատրիարք Կիրիլ Ա.-ին՝ այս հանդիպումը կազմակերպելու համար:

Մեր հանդիպումը տեղի է ունենում այնպիսի ժամանակահատվածում, երբ մեր տարածաշրջանը վերստին գերլարված է:

Ադրբեջանն անցած տարվա սեպտեմբերի 27-ին, Թուրքիայի բացահայտ աջակցությամբ եւ միջազգային ահաբեկչական խմբավորումների ներգրավմամբ, Արցախի ժողովրդի դեմ սանձազերծեց պատերազմական լայնածավալ գործողություններ, ինչն աղետալի իրավիճակ ստեղծեց ողջ տարածաշրջանում եւ ունեցավ ողբերգական հետեւանքներ մեր ժողովուրդների համար: Ծանր մարտերում Ադրբեջանի կողմից արգելված զինատեսակների՝ կասետային եւ ֆոսֆորային զենքերի կիրառման հետեւանքով զոհվեցին, վիրավորվեցին եւ հաշմանդամ դարձան հազարավոր զինվորականներ, քաղաքացիական անձեր, այդ թվում՝ կանայք եւ երեխաներ, խոշտանգումների ենթարկվեցին խաղաղ բնակիչներ, տեղահանվեց եւ անօթեւան դարձավ շուրջ 40 000 արցախցի: Հատուկ թիրախավորմամբ Արցախում հրթիռակոծվեցին բնակելի շենքեր,

հիվանդանոցներ եւ ծննդատներ, եկեղեցիներ, մշակութային կենտրոններ ու պատմական հուշարձաններ:

Ադրբեջանի կողմից արյունալի եւ աղետաբեր ագրեսիան հնարավոր դարձավ կասեցնել միայն Ռուսաստանի Դաշնության նախագահ մեծարգո տիար Վլադիմիր Պուտինի անձնական հետեւողական ջանքերի շնորհիվ, որին եւս մեկ անգամ հայտնում ենք Հայոց Եկեղեցու եւ մեր ժողովրդի երախտագիտությունը, նաեւ՝ Ադրբեջանի հսկողության տակ անցած տարածքներում հայկական հոգեւոր ժառանգության պահպանության խնդրում դրսեւորած հատուկ ուշադրության համար: Ձերդ Սրբություն, ցանկանում ենք խոր զգացվածությամբ շնորհակալություն հայտնել Ձեր ազնիվ միջնորդությունների եւ խաղաղասիրական ջանքերի համար, որ հանդես բերեցիք պատերազմական 44-օրյա գործողությունների ընթացքում եւ դրանց ողբերգական հետեւանքների հաղթահարման համատեքստում: Զափազանց կարեւոր է Ձեր ներդրումն Ադրբեջանի վերահսկողության տակ հայտնված տարածքում 4-րդ դարի հայկական պատմական Դաղիվանքի հետագա գործունեության ապահովման հարցում:

2020 թ. նոյեմբերի 9-ին Ռուսաստանի, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ղեկավարների կողմից ընդունված հայտարարության արդյունքում Լեռնային Ղարաբաղում ռուսական խաղաղապահ ուժերի տեղակայմամբ նախադրյալներ ստեղծվեցին Արցախի ժողովրդի անվտանգ կյանքի վերականգնման եւ Արցախի թեմի առաքելության ապահով իրականացման համար:

Տարածաշրջանում կայունության ու խաղաղության հաստատման, անվտանգ եւ ապահով կյանքի երաշխավորման առումով ղարաբաղյան հիմնախնդրի խաղաղ կարգավորումն այլընտրանք չունի: Սակայն հակառակ խնդիրների վերջնական հանգուցալուծման ուղղությամբ հայկական կողմի պատրաստակամության, ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահող երկրների բոլոր խաղաղարարական ջանքերի՝ Ադրբեջանի իշխանությունների որդեգրած՝ արժանապատվությունը նսեմացնող եւ ռազմատենչ անընդունելի հեռորաբանության եւ ոչ կառուցողական ու վերջնագրային քաղաքականության պատճառով տարածաշրջանում իրավիճակը շարունակում է մտահոգիչ մնալ եւ լարված:

Հետեւաբար, ինչպե՞ս կարող է ղարաբաղյան հակամարտությունը կարգավորվել,

— քանի դեռ Ադրբեջանը ղարաբաղյան հիմնախնդրի հանգուցալուծման հարցում շարունակում է առաջնորդվել ուժի կիրառման սկզբունքով եւ ծավալապաշտական ձգտումներով,

— քանի դեռ հստակեցված չէ Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը, եւ երաշխավորված չէ արցախահայության անկախ կյանքի իրավունքի իրացումը: Պետական մակարդակով հայաստացության քարոզչությունը, խաղաղ բնակիչների նկատմամբ բռնություններն ու սպանությունները, այսպես կոչված Ռազմավարի պուրակը Բաքվում վկայությունն են այն իրողության, որ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդը երբեք չի կարող անվտանգ ապրել եւ գոյատեւել Ադրբեջանի կազմում,

— քանի դեռ ազատ չեն արձակվել բոլոր ռազմագերիները՝ անկախ Ադրբեջանի կողմից նրանց վերագրվող կարգավիճակից, որոնց իրական թիվը չի բացահայտվում: Մեր ունեցած տեղեկություններով անազատության մեջ գտնվող հայ գերիները հաճախ ենթարկվում են նվաստացման եւ խոշտանգումների, որոշ դեպքերում նաեւ տանջամահ արվում,

— քանի դեռ հայտնի չէ բռնի անհետացումների զոհ դարձած բազմաթիվ անձանց ճակատագիրը,

— քանի դեռ Ադրբեջանը չի դադարեցրել իր ոտնձգությունները ՀՀ պետական սահմանի նկատմամբ եւ հետ չի քաշվում գրավյալ տարածքներից,

— քանի դեռ միջազգային օրենսդրության հարգմամբ պատշաճ վերաբերմունք չի դրսեւորվում համաշխարհային նշանակություն ունեցող հայկական պատմա-մշակութային ժառանգության նկատմամբ, քանի դեռ ավերվում եւ պղծվում են մեր աղոթատները, եւ չեն դադարում պատմությունը կեղծելու, հայկական վանքերն ու եկեղեցիներն իրենց ինքնությունից զրկելու փորձերը, չի ճանաչվում դրանց իրավական պատկանելությունը Հայոց Եկեղեցու Արցախի թեմին, եւ Մեր զավակները զրկված են իրենց սրբավայրերն այցելելու իրավունքից:

Հայ ժողովուրդը բոլոր ժամանակներում արժեւորել է խաղաղությունը եւ ձգտել խաղաղ համակեցության հարեւան ժողովուրդների հետ, մշտապես հարգել այլոց կրոնական ազատությունները եւ մշակութային ինքնությունը: Մեր ժողովրդի խաղաղասիրական ձգտումները կառուցված են այն համոզման վրա, որ պատերազմներում չկան հաղթողներ, պարտվում են բոլորը, քանի որ չի կարող լինել հաղթանակ այնտեղ, որտեղ տիրապետում է մարդկային ողբերգությունը:

Քրիստոնյաներիս Սուրբ Գիրքը, որի նվիրականությունը չի ժխտվում նաեւ իսլամի հավատավորների կողմից, «երկրում խաղաղության եւ մարդկանց մեջ համերաշխության» (հմմտ. Ղուկ. Բ. 14) տեսիլքով է ոգեշնչում մարդկությունը:

Տարբերությունների մեջ հանդուրժողականության, խաղաղ համակեցության ու բարիք ստեղծելու պատգամն է փոխանցում մարդկանց նաեւ իսլամի Սուրբ Գիրք Ղուրանը, երբ արձանագրում է. «Ձեզանից յուրաքանչյուրին որոշակի օրենքներ եւ ապրելակերպի ծրագիր սահմանեցինք: Եթե Աստված կամենար, Նա կարող էր ձեզ բոլորիդ մեկ հասարակության վերածել, սակայն (այդպես չկամեցավ), որպեսզի ձեզ տվածի համեմատ փորձի ձեզ: Մրցակցե՛ք ուրեմն բարի գործերով» (Սուրաթ «Ալ-Մաիդա» Ե. 48):

Հենց այս ոգով այսօր՝ 21-րդ դարի փոխադրկապված իրականության մեջ բոլոր խնդիրներն ազգերի միջեւ պիտի կարգավորվեն միայն խաղաղ ուղիներով, արդարությամբ, օրինականության եւ իրավունքի հարգումով:

Պատերազմը չէ ճանապարհը խնդիրների լուծման, եւ այս պատերազմն էլ իրականում ոչ թե լուծումներ, այլ նոր ողբերգություններ ծնեց եւ նոր խնդիրներ հարուցեց: Ռազմական ճանապարհով, զենքի նշանառության ներքո հնարավոր չէ խաղաղություն կերտել, ռազմագերիների գործոնի շահարկմամբ անհնար է համերաշխության եւ գործակցության հասնել, իսկ պետական մակարդակով հայատյացության սերմանմամբ եւ սպառնալիքներով բացել հաղորդակցման ուղիները:

Հակառակ առկա ծանր կացության՝ Մենք շարունակում ենք հուսալ, որ պիտի կարողանանք հաղթահարել ծառացած մարտահրավերները, նաեւ զորակցությամբ խաղաղասեր մեր բարեկամ երկրների եւ մտահոգ միջազգային հանրության ու կառույցների: Նաեւ հույս ունենք, որ այս դժվարին իրադրության մեջ Ադրբեջանի իշխանությունները հետ կկանգնեն իրենց ծավալապաշտական նկրտումներից, որոնք կարող են տարածաշրջանը կանգնեցնել նոր առավել լայնամասշտաբ պատերազմի առջեւ:

Հոգեւոր առաջնորդներիս աղոթքներն ու ջանքերն այսօր պիտի հետապնդեն համերաշխության ու փոխըմբռնման մթնոլորտ ձեւավորելու նպատակ, որպեսզի թոթափվի լարվածությունը, եւ Բարձրլալն օրհնի մեր կյանքն Իր խաղաղությամբ, ողորմությամբ եւ առատ շնորհներով:

Վերստին Մեր շնորհակալությունն ենք հայտնում Ձեզ՝ սիրեցյալ եղբայր ի Քրիստոս՝ Մոսկվայի եւ Համայն Ռուսիո Պատրիարք, հանուն խաղաղության Ձեր ներդրած ջանքերի եւ այս հանդիպման համար:

Հարգարժան շեյխ-ուլ-իսլամ, հավատում ենք, որ մեր այս հանդիպումը պիտի արդյունքներ ապահովի Ձեր անմիջական միջնորդությամբ Ադրբեջանի իշխանությունների մոտ՝ մասնավորապես հումանիտար հարցերի, առկա հոգեւոր-կրոնական խնդիրների կարգավորման եւ մեր ժողովուրդների կյանքում խաղաղության վերահաստատման գործում:

Աղոթում ենք աշխարհում խաղաղության եւ մեր տարածաշրջանում կյանքի ապահով ու անվտանգ, բնականոն ընթացքի վերականգնման ու առաջընթացի համար: Թող Տերն օրհնի խաղաղության բոլոր ճանապարհները եւ իր իմաստությամբ առաջնորդի մեր ժողովուրդներին:

